

„Dacă ai ști ce mare lucru este să nu aștepti nimic...” și face parte dintr-o replică a lui Ștefan Valeriu și, după părerea noastră, omiterea ei nu are de loc darul de a-l transforma pe acest tânăr sceptic într-un erou pozitiv.

Prima impresie pe care ți-o dă lectura cărții este trăinicia ei *literară*. De multe ori, despuiat de artificii ale scenei, de voce, gest, decor, textul dramatic pălește, căpătînd lucriri moarte, ca o nestemată falsă la lumina crudă a zilei. Aici însă, dialogul, replica, stilul, de o mare acuratețe și distincție artistică, poartă în ele virtuți intrinseci, incandescențele reci ale diamantului, gata oricînd să crească, să arunce văpăi în bătaia luminilor rampei. Totul e necesar, autentic, prins în focarul unei intuiții juste, dominată de claritate și măsură — ce-i drept, uneori cu o sublimare a concretului, cu o luciditate frigidă, care dă emoției un ton discursiv — iar armonia construcției și mișcării dramatice posedă în ea precizia unui orologiu. În această privință, admirația pe care Mihail Sebastian o avea pentru scrișul lui Caragiale nu-i de loc întimplătoare. Caragiale trimitea de la Berlin telegrame pentru o virgulă; Mihail Sebastian se declara mulțumit cînd scria într-o zi trei pagini. Cît de laborioasă este creația sa, ce spirit de răspundere scriitoricească îl însuflețea se vede limpede din notele la piesa *Jocul de-a vacanța*. Pentru autorii noștri dramatici în viață, exigența aceasta nu poate fi decît un îndemn.

Despre teatrul lui Mihail Sebastian s-a scris mult. Critici și cronicari dramatici, cu mai adîncă sau periferică pătrundere, i-au analizat piesele, arătîndu-le semnificațiile sociale, politice. Mai cu seamă asupra caracterului lor social au stăruit, ocolînd uneori finețile meșteșugului. Tema majoră ar fi condiția intelectualului onest, naiv îndrăgostit de munca lui, exilat în mijlocul unei societăți prost întocmite, contradicțiile dintre năzuințele sale nobile și inerția, insanitatea morală a mediului în care respiră. Marin Miroiu, profesorul de astronomie, Alexandru Andronic, profesorul de istorie, sînt victimele inocente ale absurdului organizat. În jurul acestei teme se polarizează tragicomicul existențelor larvare de funcționari sedentari navigînd în închipuire prin Oceanul Pacific sau pe lingă Insulele Azore, mediocritatea vieții de provincie, grotescă în dezumanizarea ei, dorința de evadare, de orizonturi libere, prin toate acestea fiinduînd discret, uneori, ca un înger revelator — Femeia. Nadia, Mona, Corina...

Există însă în piesele lui Sebastian și un aspect mai puțin subliniat, determinat

tocmai de împrejurările politico-sociale în care au fost scrise și pe care le reflectă: pasiunea, poezia cunoașterii, ce forțează realul, deschizînd porțile mirifice ale posibilului, ca o reacție față de uritul și limitele sufocante ale orînduirii burgheze; nostalgia înaripată a unor tărîmuri ideale, a ordinii cosmice, a trecutului istoric intrat în legendă, setea de puritate, de iubire, porniri care îi transfigurează eroii, dîndu-le o dimensiune secretă, salvatoare, dimensiunea adevăratei umanități, a unei lumi sănătoase.

Constantin ȚOIU

Actorul simplității umane*

Să cunosc zeci și sute de istorioare veninoase, pline de un ridicol savuros, care își trag seva din viața monocromă a unor actori care s-au mulțumit timp de peste 40 de ani să joace numai un anumit gen de roluri. Ajungeau să se simtă pe scenă ca la micul dejun în vacanță, cînd poți să-ți bei cafeaua cu lapte în halat și papuci. Dar mai poate fi socotit autentic om de teatru, meșteșugarul jumătate escroc, jumătate inconștient, înarmat cu vreo două sau trei formule actoricești împrumutate fără scrupul de la gloriile teatrale pe care le-a văzut jucînd, care se urcă pe scîndurile scenei ca ani și ani de zile să spună „vorbe”, rămî-nînd mereu aceeași figură ștearsă, fără ca omul din sală să simtă că s-a întîlnit cu Hamlet, Pantalone, Trigorin sau Figaro?

În *Arta Poetică* Horațiu spunea în două versuri:

*Si vis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi...*

Horațiu nu se adresează în exclusivitate poetului. El poate fi și un îndrumător al actorului: „Dacă vrei să emoționezi, începe prin a fi însuși emoționat!...”

Despre un mare interpret care a înțeles cu pasiune și probitate misiunea sa de actor și cetățean, ne vorbește H. Hersonski, în monografia *Boris Vasilievici Șciukin (1894—1939)*.

Coerede al unei bogate tradiții teatrale realiste, actorul Șciukin își începe viața de creator într-un moment crucial în existența întregii Rusii. În fața tînărului student inginer Șciukin, care vrea să se dedice scenei, stau sarcini mult mai complicate decît s-au ridicat cîndva în calea marilor lui înaintași. Noua Rusie sovietică își croiește o altă soartă și pe arena istoriei a apărut un nou

* H. Hersonski, Boris Vasilievici Șciukin — Drumul unui actor. Editura Iskustvo, Moscova.

erou animat de patos revoluționar, de romantism, de colorație revoluționară, care și-a cucerit dreptul la viață și acum cere dreptul la transpunerea scenică. Acest nou erou al istoriei și al vieții trebuie să urce pe scenă cu o vigoare corespunzătoare celei pe care a avut-o în momentul înfăptuirii Marii Revoluții, precum și în anii războiului civil. Această sarcină grea și de răspundere și-o ia cu o deosebită grijă asupra-și actorul Șciukin, elevul lui Evghenii Vahtangov.

Folosind un bogat și serios material documentar, H. Hersonski izbutește să străbată, împreună cu lectorul monografiei, 19 ani de carieră actoricească frământată, splendidă și rodnică. Șciukin trebuie situat printre promotorii cei mai importanți ai noii metode realist-socialiste de interpretare. În 1925 B. V. Șciukin interpretează primul rol de bolșevic-țaran în dramatizarea *Virineia* de Lidia Seifullina. *Virineia* fusese refuzată de mai multe teatre moscovite. Nimeni nu se simțea capabil să ducă la bun sfârșit sarcina actoricească și cetățenească așezată pe umerii lui Pavel Suslov. Regizorul A. D. Popov îi propune lui Șciukin rolul Pavel Suslov, și împreună actor și regizor, doi autentici pionieri, încep să caute drumul spre esența umană a bolșevicului-țaran, soldat proaspăt demobilizat, care votează lisa a cincea a bolșevicilor și izbutește să o trezească la viață pe Virineia. Rolul principal nu era al lui Pavel Suslov; textul avar făcea impresia că nu poate oferi interpretului mai nimic pentru o mare creație. Și cu toate acestea, marele talent al actorului, precum și adinca lui înțelegere a oamenilor de felul lui Pavel Suslov îl conduc spre una din cele mai mari biruințe ale artei interpretative sovietice. Lirismul, gingășia, dragostea față de femeia iubită izbutesc să străbată datorită artei lui Șciukin de sub carapacea de severitate și bărbăție cu care s-a înarmat și acoperit Pavel Suslov. Omenescul autentic și nobil nu poate fi învins de sărăcia de replici. A. V. Lunacearski înscrie pe bună dreptate creația lui Șciukin printre primele succese reale ale artei interpretative sovietice.

Peste 2 ani Șciukin va avea de redat un alt bolșevic, pe tovarășul Anton din *Bursucii* lui Leonid Leonov. Temindu-se să nu se repete, să nu fie un nou Pavel Suslov, actorul Șciukin caută un chip nou și o personalitate deosebită pentru Anton. L. Leonov mărturisește, după 13 ani, impresia covârșitoare pe care i-a produs-o actorul. Transformarea era atât de completă, încât scriitorul nu l-a mai recunoscut pe Șciukin.

Aceeași exigență, flacăra și imensă seriozitate îl conduc pe Șciukin spre roluri tot mai grele și mai complexe: Berseniev din Ruptura lui Boris Lavreniev, Polonius din *Hamlet*, Buliciov din *Egor Buliciov* de M.

Gorki. Dar apogeul carierei actoricești a marelui interpret Șciukin trebuie considerat momentul în care-și simte maturitatea scenică pentru a se putea încumeta să-l joace în teatru și film pe Lenin. Din 1937 până în 1939 Șciukin creează chipul lui Lenin în filmul *Lenin în Octombrie*, în regia lui Romm, același rol în spectacolul *Omul cu arma* de Pogodin, precum și filmul *Lenin în 1918*, în regia lui Romm.

Realizarea lui Șciukin este magistrală, tocmai fiindcă marele actor și-a propus să-l prezinte pe Lenin cât mai simplu, cât mai uman. Un conducător de tip nou, care-și pune viața, energia și scriperea genială în slujba umanității, este cu atât mai convingător și mai impresionant, cu cât este mai simplu și mai apropiat fiecăruia dintre spectatori. Evitând tot ce ar fi putut îngreuna personalitatea lui Lenin, Șciukin a luptat cu mijloacele sale actoricești duse până la limita rafinamentului, ca să poată dovedi potențialul de dragoste față de oameni, care a fost tezaurul cel mai de seamă al marelui gânditor și revoluționar.

Această monografie poate interesa în egală măsură pe profani cât și pe oamenii de teatru. Hersonski a insistat cu inteligență și spirit de selecție asupra metodelor de lucru folosite de actor, consacrand un loc de seamă căutărilor creatoare și pasionate pentru descoperirea adevărului și a frumuseții intrinsece a personajelor interpretate.

Zecile de roluri create de Șciukin izbutesc să uimească prin diversitatea și complexitatea lor...

Monografia lui Hersonski valorifică omagial o excepțională viață de creator, dedicată fără nici o rezervă slujirii teatrului și ideilor înaintate, nobile, pe care le promovează arta teatrală în Uniunea Sovietică.

Maria VLAD

Comedia unei tragedii

În teatru, îndrăzneala și actualitatea sînt două noțiuni inseparabile. Nu poate fi cu adevărat actuală o piesă lipsită de îndrăzneală. Așa-numitele „piese pe teme actuale”, care de fapt „rezolvă” probleme gata rezolvate, frământă pasiuni de mult stinse, țintesc cu săgeți de hirtie în inamici de vată, acele piese care, într-un cuvînt, cern cu sita apă chioară, nu dau cituși de puțin sentimentul că pe scenă evoluează oameni și conflicte ale epocii noastre.

Iată de ce ne produce atîta satisfacție o operă cu adevărat actuală, cum este piesa lui Nazim Hikmet *A existat oare*